

Zmiana nastawienia adwentystów do nauki w zakresie zdrowia i medycyny na przestrzeni lat 1865-2015

Zebrane referaty z konferencji zorganizowanej na
Avondale College

13-14 marca 2015

Redakcja:

Lynden J. Rogers

Dyrektor Nauk Ścisłych i Matematyki

Avondale College

Avondale Academic Press

Rozdział 6

John Harvey Kellogg:

Studium transformacji nauki o zdrowiu

Jan Skrzypaszek

Wstęp

John Harvey Kellogg (1852-1943), lekarz medycyny, był wizjonerem i człowiekiem czynu. Schwarz opisuje go jako „wczesnego propagatora medycyny zachowawczej”, „który zmienił wiele nawyków żywieniowych Amerykanów”.¹ Był jednak kimś więcej, niż tylko dynamicznym, zorientowanym na zdrowie entuzjastą. Inne znaczące umiejętności przeplatały się z osadzonym duchowo zainteresowaniem człowiekiem i jego dobrym samopoczuciem.² Kellogg był także kreatywnym innowatorem, zdolnym administratorem, oraz przebiegłym biznesmenem. W pewnym sensie wyprzedził swoje czasy i próbował przesunąć granice powszechnie przyjętych praktyk i przekonań zdrowotnych. Był jednak ograniczony strukturą kulturową swoich czasów i głęboki wpływ wywarła na niego „kruchość życia w XIX wieku”, jak podaje Knight.³ Za jego czasów medycyna bardzo się rozwinęła⁴ i pogłębił się również rozdział między medycyną, a religią.⁵

Niniejszy referat przedstawi wkład Kellogga w podnoszenie świadomości społeczeństwa odnośnie zdrowego stylu życia, oraz pokaże, iż ocena jego wpływu wymaga refleksji nad kreatywnym geniuszem Kellogga na tle trzech powiązanych ze sobą obszarów: a) wczesnych amerykańskich ruchów prozdrowotnych, b) rozwoju medycyny, c) dążenia w kierunku holistycznego postrzegania zdrowia przez adwentystów dnia siódmego. Co więcej, referat wysuwa twierdzenie, iż wizjonerski i przełomowy wpływ Kellogga zrodził się na styku tych trzech napięć. To dzięki kreatywnemu rozwiązaniu tego napięcia, adwentowa służba zdrowia została osadzona na naukowo-badawczych podwalinach. Synteza ta stanowiła kluczowy czynnik we wzroście oraz uznaniu adwentowych instytucji zdrowia na świecie.

Brzask nowej ery

W roku 1864 dwunastoletni John Harvey Kellogg pojawił się na scenie szybko rozwijającego się ruchu adwentystów dnia siódmego. Zaledwie 3 lata wcześniej, w październiku 1860 roku, post-millerowscy adwentyści i sabatarianie, zdecydowali się na używanie nazwy „adwentyści dnia siódmego”. W maju 1863 utworzyli oficjalną organizację kościelną. Zdarzenia te miały miejsce pośród społecznych i politycznych zawirowań, nakierowanych na dążenie do wyidealizowania społeczeństwa amerykańskiego.⁶ Z tego marzenia zrodziło się zainteresowanie dobrobytem człowieka, które z kolei przyczyniło się do powstania ruchów propagujących reformy zdrowia. Coraz większe zainteresowanie zdrowym stylem życia było jak najbardziej potrzebne, zważywszy na przeważającą ignorancję odnośnie odpowiednich praktyk sanitarnych, medycznych, oraz dietetycznych.⁷

Na tle walk politycznych, konfliktów, oraz wojen, Proklamacja Emancypacji wydana 1 stycznia 1863 roku, zrodziła „nową nadzieję”, oraz dała przyczynek do „odkupienia zniewolonego ludu”.⁸ Napisano w niej, iż „wszyscy ludzie mający miano niewolników (...) są, i od tej pory na zawsze będą, wolni”.⁹ Proklamacja nie zakończyła od razu niewolnictwa, ale „zdobyła serca i rozpalila wyobraźnię milionów amerykańców i całkowicie zmieniła charakter wojny”.¹⁰

W piątek, 5 czerwca 1863, Ellen White, jedna z założycieli Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego, otrzymała wizję w temacie zdrowia, zwaną „wizją z Otsego”.¹¹ Wizja ta dała początek uwolnieniu kościoła z niewoli nieumiarkowanego stylu życia.¹² W rękopisie datowanym na 6 czerwca, Ellen White napisała:

Pokazano mi, że teraz powinniśmy bardziej troszczyć się o zdrowie, jakie Bóg nam daje. (...) Pokazano mi, że nasz umysł powinien być pogodny, spokojny i wypełniony nadzieją, gdyż nasze zdrowie od tego zależy. Widziałam, że troska o zdrowie ma dotyczyć każdego. Szczególną uwagę powinniśmy poświęcić zdrowiu, by w pewnym stopniu odpocząć od przepracowania i przemęczenia umysłu.¹³

Wizja z Otsego pomogła kościołowi przyjąć kilka podstawowych reform zdrowotnych, które w poprzednich latach były odrzucane, na przykład wegetarianizm, potrzeba świeżego powietrza oraz ćwiczeń fizycznych, a także zaprzestanie stosowania używek.¹⁴ Mimo, iż te praktyki miały swoich zwolenników wśród adwentystów dnia siódmego, nigdy tak naprawdę nie dotarły do świeżo-uformowanego kościoła, lub też nie zostały przez niego przyjęte.¹⁵ Wizja z Otsego zwróciła uwagę na zrównoważony, umiarkowany styl życia, związek dobrego odżywiania ze zdrowiem, oraz powiązania z szerszym kontekstem odżywiania duchowego.¹⁶ Podkreśliła też istotną rolę, jaką odgrywa zintegrowany styl życia w uzdrowieniu serca, umysłu i postaw.

Pomimo, że nowy nacisk na zdrowe życie nie przyniósł natychmiastowych, radykalnych zmian, stopniowo pozyskał serca adwentystów dnia siódmego, kierując

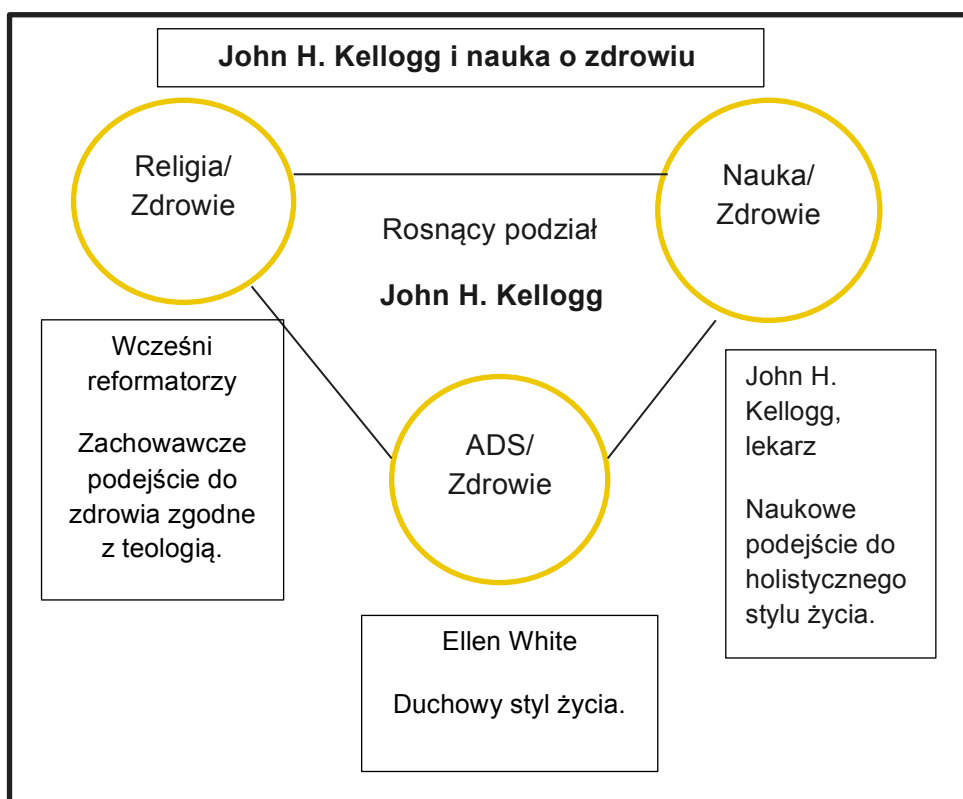
uwagę na kluczowe elementy holistycznego zdrowia. Związek pomiędzy fizycznym i duchowym zdrowiem stanie się istotnym elementem misji adwentowej dla świata.¹⁷

Nowe podejście do zdrowia niosło ze sobą również wyzwania, z których część była natury medycznej. Jak sugeruje Reid, przyjęte podstawowe zasady zdrowia „były nastawione na ciągle zmieniającą się krytykę wynikającą z odkryć naukowych”.¹⁸ Co więcej, jak opisuje Schwarz, współczesne „postępy w zakresie nauk medycznych z dziedziny antyseptyki, bakteriologii i patologii, ukradły trochę rozgłosu reformatorom”.¹⁹ Land argumentował, że ze względu na te postępy, „lekarze coraz częściej zajmowali się chorobami pacjentów w laboratorium i zaniechali holistyczną naturę zdrowia człowieka”.²⁰ Oczywiście nowe tendencje konfliktowały z naciskiem na bardziej zintegrowany styl życia zalecany w wizji z Otsego. W tym czasie popularne były również inne konkurencyjne praktyki i poglądy na temat zdrowia, takie jak „gimnastyka i program kultury fizycznej Dio Lewisa”.²¹

Kolejne wyzwanie wywodziło się z braku dowodów naukowych potwierdzających efektywność adwentowych zachowawczych zasad zdrowia, chociaż, jak argumentuje Numbers, wcześnie reformatorzy bez wątpienia przedstawili „zrozumiały system służący utrzymaniu zdrowia”. Problemem okazała się potrzeba, aby sięgnąć poza medycynę zachowawczą, pomimo jej wartości. Jak napisał Numbers, „To, czego brakowało, to skuteczny sposób przywracania utraconego zdrowia”.²²

Inne trudności wynikały z poglądów religijnych popularnie utożsamianych z reformami zdrowia. Wiele amerykańskich ruchów reformy zdrowia z lat 30-tych XIX wieku było związanych z teologią utopijnych marzeń, które wzywały do „reformy zachowania”²³, mającej na celu uczynienia ze Stanów Zjednoczonych sprawiedliwego narodu”.²⁴ Chociaż te post-milenijne poglądy teologiczne podkreślały rolę przestrzegania zasad zdrowego życia, nie akcentowały jednak związku pomiędzy zdrowym stylem życia, a jego duchową jakością.²⁵

Te wyzwania stanowiły trzy powiązane ze sobą perspektywy zdrowotne (zdrowie/religia, zdrowie/nauka, zdrowie/holistyczny styl życia ADS), generując pogłębiające się napięcie, tak jak zilustrowano na Rys.7.1.

Rys.7.1. John H. Kellogg i transformacja adwentowej nauki o zdrowiu.

W tym kontekście Ellen i James White zostali postawieni przed istotnym dylematem. Mogli podążać za postęпами w naukach medycznych i zaryzykować utracenie znajomych podstaw. Mogli też cofnąć się do starego status quo i stosować metody leczenia oparte np. na wodzie i ryzykować utratę znaczenia w szybko zmieniającym się społeczeństwie. Rozwiązanie pojawiło się w osobie młodego Johna H. Kellogga, który wiosną 1864 odwiedził dom White'ów. To on miał zmierzyć się i końcowo rozwiązać ciśnienie przedstawione na Rys. 7.1.

Nowe wyzwanie

Adwentowa społeczność w Battle Creek nie była duża, a to oznaczało, że etyka pracy Kellogga, oraz jego wyjątkowe zdolności intelektualne, szybko zostały zauważone przez Jamesa White'a. Zaprosił młodego chłopca, aby nauczył się zawodu drukarza w biurze *Review and Herald*.²⁶ Wkrótce, wyjątkowe talenty poprowadziły go o wiele dalej, niż przyziemne obowiązki drukarza. Nie tylko nauczył się obsługiwać taśmę, ale wykazał się również zaawansowaną znajomością pracy

edytorskiej. W ten sposób, zetknął się z poglądami Ellen White na temat zdrowia, jak również z publikacjami wczesnych amerykańskich reformatorów zdrowia.

Kiedy tylko Ellen White zaczęła publikować w temacie zdrowia, wielu zauważyło podobieństwo w jej poglądach do tez stawianych przez wczesnych reformatorów zdrowia.²⁷ W rzeczywistości, była w kontakcie z wieloma z nich. Po ukazaniu się rozdziału „Zdrowie” w *Spiritual Gifts* (sierpień 1864), Ellen i James White udali się z wizytą do kliniki dr Caleba Jacksona w Dansville, aby przyjrzeć się hydroterapii.²⁸ Zaprosili również dr Russella T. Tralla do Battle Creek, aby przedstawił serię wykładów zdrowotnych. Ponad to, seria sześciu ulotek zatytułowanych „Zdrowie, jak żyć?” wydanych w 1865, zawierała również wkład Ellen White, oprócz artykułów autorstwa Grahama, Colesa, Tralla, Jacksona i Dio Lewisa. Wydaje się, że Kellogg był na tyle otwarty, aby uczyć się z różnych źródeł. To otwarte, inkluzywne środowisko ukształtowało rozumienie zdrowego życia przez Kellogga. Pomogło mu rozwinąć zasadę eklektycznego przystosowania i wzbudziło głód praktycznego eksperymentowania.²⁹

W późnych latach 60tych XIX wieku, White'owie musieli stawić czoła wyzwaniu wkomponowania się w rozkwitającą erę nauk medycznych. Schwarz zaobserwował:

James White prawdopodobnie bardziej niż pozostali adwentystyczni liderzy zauważał, że przy zmieniającej się medycynie, aby adwentowe zasady zdrowia zostały zauważone, należy zatroszczyć się o solidny fundament, jakim była znajomość anatomii, fizjologii i chemii. Nowy kościół potrzebował lekarzy wykształconych w szkołach, które podążały za najnowszymi odkryciami w medycynie.³⁰

W związku z powyższym, John Harvey Kellogg był zachęcany przez White'ów do ukończenia studiów medycznych. Rozpoczął naukę w Kolegium Zdrowia i Terapeutyki pod opieką Tralla³¹, a częściowo uczęszczał także do szkoły stanowej w Michigan. Później zapisał się do prestiżowego programu szkoleniowego przy Kolegialnym Szpitalu Bellevue, który ukończył z tytułem lekarza w 1875 roku.

W 1876 Kellogg przyjął stanowisko dyrektora medycznego i głównego lekarza w kościelnym Western Health Reform Institute. Pełniąc to stanowisko, szybko zaczął wytyczać nową ścieżkę w postrzeganiu zdrowego stylu życia przez adwentystów dnia siódmego. Otwartość na wiedzę naukową oraz eksperymenty, jak i wysoka kreatywność, pozwoliła mu przerehabilitować podstawowe zasady zdrowia adwentystów w taki sposób, że sprostały wnikliwym badaniom ówczesnego medycznego establishmentu. Pragnienie Kellogga, aby funkcjonować w obrębie nowych medycznych paradygmatów, a nawet czasami je kwestionować, w znaczący sposób zwiększyło wpływ kościelnego poselstwa zdrowia w kręgach pozakościelnych.

Od reformy zdrowia do medycyny zdrowia

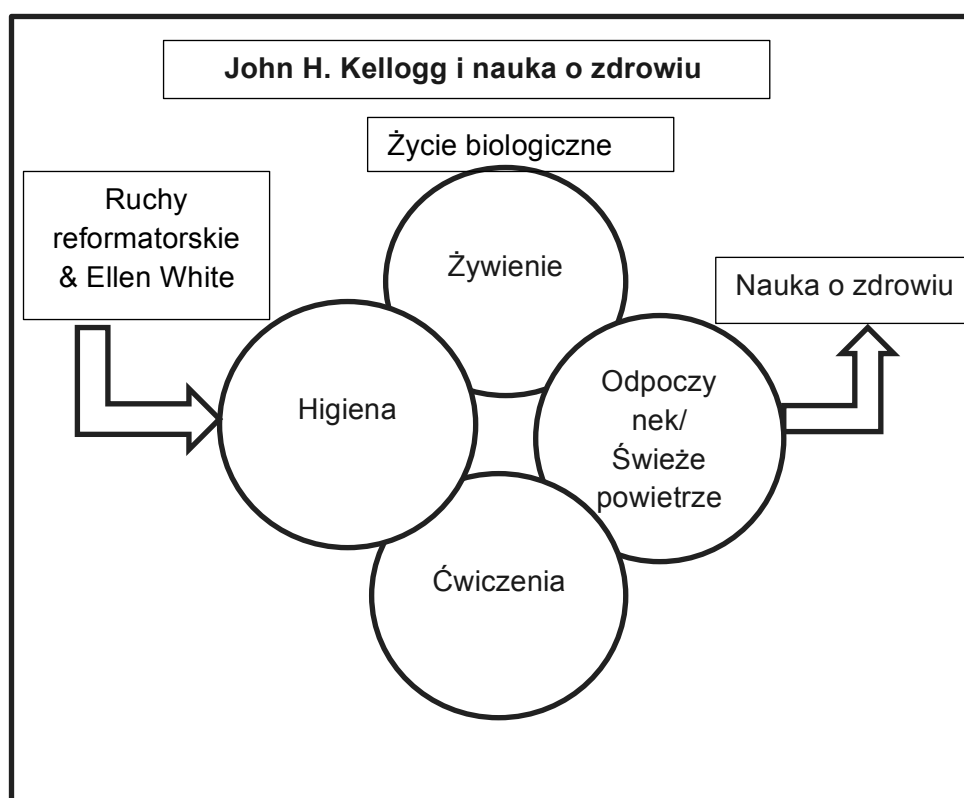
Zamiłowanie Kellogga do zmiany istniejących warunków i ówczesnych zapatrywań, powodowane było trzema czynnikami: jego osobistymi przekonaniem, radykalnie zreformowanym osobistym stylem życia oraz pragnieniem eksperymentowania. Geniusz Kellogga pozwolił mu postrzegać napięcie osadzone na tych trzech płaszczyznach nie jako przeszkodę, ale jako szansę. Kreatywny umysł został pobudzony do szukania nowych stylów myśli medycznej, które pozostając wierne starym zasadom, równocześnie odpowiadałyby na potrzeby zmieniającego się świata. Bez wątplenia zasady reformy zdrowia niosły wielką wartość, poczynając od nacisku na zdrowy styl życia, odpowiednie nawyki żywieniowe, aktywność fizyczną, korzystanie ze świeżego powietrza, aż po higienę i wstrzymywanie się od kawy i herbaty.

Wiele z wczesnych zasad zdrowia i praktyk zdrowotnych pojawiło się jako reakcja na sposoby leczenia oferowane przez większość lekarzy w tamtych czasach, w tym przez wielu o wysokich kwalifikacjach, jak również odpowiedź na fatalną higienę osobistą oraz przeważający brak odpowiednich warunków sanitarnych.³² W roku 1980 dr Holmes podkreślając uzdrawiającą i terapeutyczną moc natury, potępił ówczesną medycynę, mówiąc: „Gdyby można było całą współczesną medycynę utopić na dnie morza, byłoby to z korzyścią dla rodzaju ludzkiego, choć z wielką szkodą dla ryb”.³³ Podczas gdy większość lekarzy przyjmowała bardziej naukowy stosunek do medycyny, w roku 1860 nadal istnieli lekarze, którzy stosowali metodę leczenia opartą o patologię humoralną.³⁴

Jeszcze przed pojawieniem się Kellogga na scenie, użycie lekarstw naturalnych osiągnęło szczyt. Reformatorzy zdrowia tacy jak Trall, postrzegali zdrowie jako efekt zdrowego stylu życia, raczej niż owoc jednorazowego leczenia objawowego. Zastosowanie hydroterapii stanowiło bardziej kreatywną opcję leczenia „bez zastosowania lekarstw”.³⁵ Praktyki te, jak również postępy w naukach medycznych, stanowiły podwaliny sukcesu Kellogga.³⁶ Uważał on jednak, iż podstawowe naturalne zasady zdrowego życia propagowane przez wczesnych reformatorów zdrowia, należy „zracjonalizować i unaukować”.³⁷

Praktycy nauk medycznych stopniowo prezentowali nowe, ekscytujące i skuteczne praktyki i teorie oparte na badaniach, a nie jedynie na przeszłych eksperymentach na bazie „prób i błędów”.³⁸ Największe znaczenie miały zakaźna teoria chorób Louisa Pasteur oraz zastosowanie fenolu, jako środka antyseptycznego podczas operacji, przez Josepha Listera. Mimo iż praca dyplomowa Kellogga zatytułowana „Czym jest choroba?”, odzwierciedlała wiele poglądów Tralla w zakresie zdrowia naturalnego, warto podkreślić wpływ nowych teorii na jego podejście do leczenia chorób. Kellogg usiłował „znaleźć przyczynę choroby” i ją uleczyć, a nie jedynie „podać środki łagodzące”.³⁹ Zarówno szukanie przyczyny, jak i leczenie, wymagało badań i eksperymentowania. Proces zmiany nawyków życiowych w dziewiętnastym wieku okazał się jednak powolny i nie obyło się bez przeszkód.

Główny wkład Kellogga w rozwinięcie zdrowego stylu życia może być postrzegany jako dostarczenie brakującego ogniwa pomiędzy przeszłością, a zmieniającym się światem. Jego synteza obejmowała podstawowe elementy naturalnego leczenia, które nazywał życiem biologicznym.⁴⁰ Jak przedstawiono na Rys.7.2, zintegrowany system Kellogga podtrzymywał związek pomiędzy myślami i założeniami wczesnych reformatorów, oraz Ellen White.⁴¹ Równocześnie, otwartość Kellogga na odkrycia naukowe zbudowała drogę w nowym, wizjonerskim kierunku. Adaptacja do nowych okoliczności nie tylko przyniosła korzyści społeczności adwentystów dnia siódmego, ale również całemu społeczeństwu amerykańskiemu.

Rys. 7.2 Życie biologiczne

Można zadać sobie pytanie czy w *życiu biologicznym* Kellogga były jakieś unikatowe elementy. Mimo, iż często bronił wagi zdrowego życia używając biblijnych argumentów⁴², jego determinacja, by podążać za nowymi odkryciami medycznymi poddała zasady biologicznego życia pod lupę badań klinicznych. Należy zauważyć, że zmiana w kierunku naukowo osadzonego zrozumienia zdrowego życia, również w umyśle Kellogga wytworzyła etap przejściowego rozdwojenia, określonego w tym studium jako naturalny proces kontekstowej adaptacji do nowych warunków. Kellogg jasno odniósł się do tego w swojej książce *Harmony of Science and the Bible* (1879):

Tak zwany konflikt pomiędzy nauką a religią, jak wcześniej wspomniano, nie jest w istocie konfliktem, a raczej spotkaniem ślepych, kłótlivych,

nierozumnych i fanatycznych zwolenników religii z często próżnymi, jawnie aroganckimi założeniami naukowców.⁴³

W tym samym kontekście bronił wartości badań naukowych, twierdząc, że „studium natury i badania naukowe nie czynią człowieka niewierzącym”.⁴⁴ Wręcz przeciwnie, badania natury ukazują „tajemnice Wszechmogącego” i „każde nowe odkrycie otwiera przed nim szersze horyzonty mądrości i dobroci Autora życia”.⁴⁵

Zważywszy na te poglądy, nic dziwnego, że „Kellogg wyposażył Sanatorium w laboratoria, które naukowo miały dowodzić prawdziwości teorii fizjologicznych i potwierdzać jego empiryczne obserwacje”.⁴⁶ Co więcej, postawa Kellogga, nakierowana na badania naukowe lekarstw naturalnych, wzmocniła wartość atrybutów zdrowego życia, takich jak „dobre trawienie, głęboki sen, czysty umysł, spokojny umysł, zadowolenie i radość z życia”.⁴⁷ Szerokie horyzonty w podejściu do postępującego zrozumienia natury szły u Kellogga w parze z postępami w wiedzy medycznej, dzięki czemu mógł przedstawić ich wartość praktyczną w zdrowiu, poczuciu komfortu, wydajności, długim życiu.⁴⁸ Bull i Lockhardt stwierdzili, że „istotą biologicznego życia jest uleczenie ludzi chorych i utrzymanie zdrowia, po tym jak je odzyskali”.⁴⁹

Jednakże, w przeciwieństwie do wczesnych reformatorów i Ellen White, Kellogg funkcjonował jako wykształcony i rozwijający się naukowiec. Dzięki takiemu osadzeniu i perspektywie postępującej wiedzy, ze zwyczajnych naturalnych środków uczynił filar nauk medycznych. Co ważne, będąc częścią wirującego koła postępu, sprawił, że adwentyści dnia siódmego znaleźli się pośrodku świata, który przechodził transformację i wielu z ówczesnych adwentystów wahało się czy przyjąć te zmiany. W ten sposób, jak podają Bull i Lockhardt, Kellogg zaczął powoli redefiniować naturę adwentyzmu.⁵⁰ Niektórzy postrzegają ten proces jako całkowicie szkodliwy dla tożsamości adwentystów dnia siódmego, jednak należy zauważyć, że był to pozytywny krok jeżeli chodzi o umiejscowienie adwentystów w kontekście zmieniającego się świata. Aby utrzymać znaczenie swojej wiary, rozrastający się ruch musiał znaleźć swoje miejsce w społeczeństwie, nie z dalekiej odległości i samodzielnej, hermetycznej wyspy, ale z pozycji głębokiego i zaangażowanego współczucia dla bólu i cierpienia ludzkiego życia.⁵¹ Jakiś czas później, rozważając zagadnienie misji nakierowanej na zdrowie, Ellen White napisała:

Życie Chrystusa stanowiło religię, w której nie ma kast, religię, która Żydów i pogan, wolnych i niewolników łączy przed Bogiem we wspólnym braterstwie, w równości. Żadna sprawa polityczna nie wpływała na sposób Jego postępowania. Nie czynił żadnej różnicy między bliskimi a obcymi, przyjaciółmi a nieprzyjaciółmi. Do Jego serca przemawiała każda dusza pragnąca słów żywota.⁵²

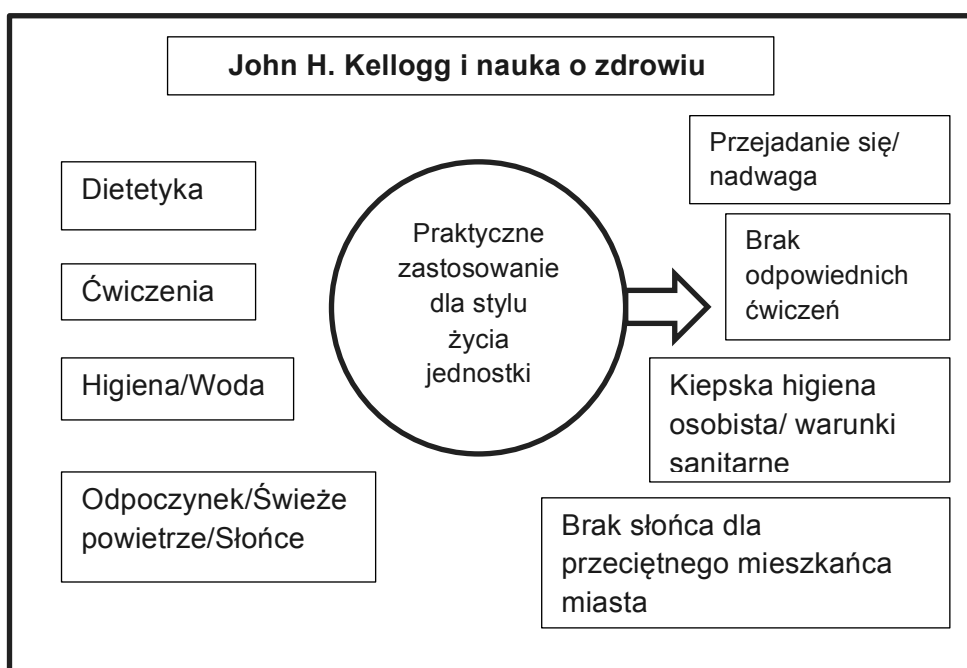
Ze względu na głęboko zakorzenione i dość niefortunne kontrowersje, jakie rozsiane były wobec Kellogga w późniejszych latach, adwentystom łatwo przychodzi ocena jego osiągnięć w negatywnym kontekście.⁵³ Nie mniej jednak, w ujęciu jego czasów, skoncentrowanie na „życiu biologicznym” nakierowało uwagę adwentystów na

szersze postrzeganie misji, opisaną przez Ellen White jako dusze „pragnące słów żywota”. W rozumieniu Kellogga oznaczało to o wiele więcej niż praktykowany status quo ewangelii zorientowanej kognitywnie. „Jeżeli kiedykolwiek prawda o prostym, zdrowym życiu była istotna, to właśnie teraz jest ten czas. Jeżeli kiedykolwiek nauczanie pełnej ewangelii zbawienia dla duszy i ciała było potrzebne, to z pewnością jest potrzebne teraz.”⁵⁴ Wielu ze współczesnych mu chrześcijan postrzegało głoszenie ewangelii, jako przekazywanie informacji o prawdzie. Wilson cytuje odpowiedź Butlera skierowaną do Kellogga: „Wspaniałą rzeczą jest leczyć chorych, dodawać otuchy cierpiącym, dobrze czynić tym, którzy są w potrzebie, uśmierzać ból. To są dobre rzeczy, Bracie, ale zbawienie w Bogu do Jego wiecznego królestwa i przygotowanie się na powtórne przyjście Chrystusa, to coś więcej”.⁵⁵ Kellogg jednak, zgodnie ze swoją wizją, główną uwagę koncentrował na dobrobycie człowieka, jako centrum życiowej podróży. W wirze postępujących zmian, oraz pod baczny okiem naukowych krytyków, podstawowe zasady zdrowia miały przetrwać test czasu.

Transformacyjny wpływ życia biologicznego

Jak okazano na Rys.7.3, życie biologiczne Kellogga obejmowało podstawowe, zintegrowane elementy zrównoważonego życia.

Równocześnie, wpływ życia biologicznego sięgał dalej niż zastosowanie dla osobistego dobrego samopoczucia. Zmieniające się postrzeganie zdrowia i wpływ, jaki wywierało na dobro człowieka, miało przełożenie również na większe zagadnienia społeczne. Uwaga Kellogga zwrócona na wegetarianizm dotyczyła nie tylko niezdrowej i źle zbilansowanej diety, przejadania się, czy nadmiernej wagi w ujęciu jednostki, lecz także w kontekście zdrowia publicznego.

Rys. 7.3. Podstawowe zintegrowane elementy zrównoważonego stylu życia.

Wizja społeczeństwa, które jest szczęśliwsze dzięki zdrowym zasadom życia, wyprzedziła ówczesne czasy o wiele lat. Propagowanie wegetarianizmu bazującego na spożywaniu ziaren, bezpośrednio przełożyło się na wynalezienie znaczących produktów zdrowotnych, takich jak produkty sojowe, płatki śniadaniowe, z których wiele zostało skutecznie skomercjalizowanych przez brata Johna, Willa K. Kellogga. Jego produktywność bez wątpienia zmieniła nawyki żywieniowe milionów. Później, troska o tych, którzy nie otrzymywali dostatecznej ilości słońca w ciągu dnia, przełożyła się na wynalezienie sztucznego łoża słonecznego. Wychodził z założenia, że nasłonecznienie „zwiększało odporność na przeziębienia, grypę, i inne choroby układu oddechowego”.⁵⁶ To jeden z poglądów Kellogga, który różni się nieco od założeń współczesnej medycyny.

Jednak wizja życia biologicznego Kellogga obejmowała o wiele szerszą perspektywę, łącznie z obowiązkiem człowieka do przestrzegania moralnego prawa Bożego. Kellogg był częścią narodowego ruchu purystycznego i dzięki temu miał okazję przedstawić swoje poglądy odnośnie wielu zagadnień społecznych i moralnych, takich jak programy edukacji moralnej i seksualnej, zniesienie prostytucji, eliminacja chorób wenerycznych i zakaz sprzedaży alkoholu oraz narkotyków. Wilson odnotował, że Kellogg upodobał sobie uczynić z „życia biologicznego” standardowy nośnik ruchu purystycznego w kraju.⁵⁷ Można powiedzieć, że droga od „zwyczajnych” i „prostych” leków do naukowych praktyk zachowawczych doprowadziła do umiejscowienia nauk medycznych w strategicznym i wpływowym punkcie społecznym.⁵⁸

W tamtym czasie, ponadwyznaniowe, humanitarne, filantropijne poglądy Kellogga, były bardzo negatywnie postrzegane przez liderów kościoła. Konflikty na początku XX wieku, które w końcu doprowadziły do zerwania więzów Kellogga z kościołem, przyczyniły się także do uproszczonego i nieadekwatnego postrzegania jego zacięcia biznesowego, pasji i wielowymiarowego wkładu. Jednakże, właściwa interpretacja natury trzech obszarów, na jakich funkcjonował i napięcia pomiędzy nimi, które później sam rozwiązał, pozwala na zobaczenie jego dorobku w o wiele lepszym świetle.⁵⁹ Należy również zauważyć, że od samego początku Kellogg mierzył się z dużą opozycją, ze względu na to, że był wykształconym naukowcem, najbardziej kreatywną osobą w tamtych czasach, oraz „prawdziwym przyjacielem” Ellen White, jak sama o nim pisała.⁶⁰ Czy dążenia Kellogga, aby jego instytut był poza podziałami, ponadwyznaniowy, humanitarny i filantropijny w naturze, odzwierciedlały świadomość zmian społecznych i potrzeby stworzenie bardziej społecznie osadzonej drogi, dzięki której ludzie mogliby żyć szczęśliwie? Zaznaczmy jedynie, że życie biologiczne Kellogga z pewnością wywołało dogłębny wpływ na

społeczeństwo amerykańskie i obudziło potrzebę misji społecznej w Kościele Adwentystów Dnia Siódmego.

Podsumowanie

John Kellogg, którego odkryli i wspierali White'owie, stał się uznanym autorytetem medycznym w Ameryce. Niestety, konflikt i ostateczne rozstanie z kościołem skupiło najwięcej uwagi współwyznawców i przełożyło się bezpośrednio na postrzeganie jego spuścizny. Kellogg miał kreatywną i raczej ekscentryczną osobowość. Można zadać sobie pytanie, kim byliby dzisiaj adwentyści dnia siódmego bez poselstwa zdrowia, które ugruntował i w ten sposób ocenić jego wpływ. Bez wątplenia – różnica byłaby zauważalna.

Pomimo jego teologicznych odchyień i nacechowanych frustracją odpowiedzi do liderów kościoła i kaznodziejów, Kellogg zbudował ważny most dla poselstwa zdrowia adwentystów dnia siódmego we współczesnym świecie. Dzięki osadzeniu w naukach medycznych, wprowadził medycznie ugruntowany, holistyczny obraz zdrowia. Jego osiągnięcia pozostają w harmonii z Ellen White, która podkreślała znaczenie holistycznego, uduchowionego dobrobytu człowieka, zakorzenionego w pełnej wiary, przemieniającej relacji z Bogiem. Jest tutaj miejsce zarówno na uleczenie serca, jak i zasady dobrego zdrowia, które są kluczem do spełnionego życia.

Bibliografia

¹ Richard W. Schwartz, *John Harvey Kellogg: Pioneering Reformer* (Hagerstown, MD: Review and Herald, 2006), str. 231.

² John Skrzypaszek, "John Harvey Kellogg's View of Godhead" w *Biblical and Theological Studies on the Trinity*, red. Paul Petersen and Rob McIver (Adelaide, SA: Hindmarsh, 2014), str. 199.

³ George Knight, *Ellen White's World: A fascinating look at the times in which she lived* (Hagerstown, MD: Review and Herald, 1998), str. 109. W części zatytułowanej "Health Concerns", Knight opisuje ogólne warunki zdrowia panujące w społeczeństwie tamtych czasów.

⁴ Gary Land, *The World of Ellen G. White* (Hagerstown, MD: Review and Herald, 1987), str. 149-150.

⁵ Robert R. Mathisen, "The Encounter between Religion and Science" w *Critical issues in American Religious History*, red. Robert R Mathisen (Waco, Texas: Baylor University Press, 2006), str. 376. Mathisen wskazuje, że "Nowe idee naukowe przewracały do góry nogami dotychczasowe rozumienie wszechświata". W tym samym zbiorze esejów Turner objaśnia również charakter pojawiającego się podziału. W 1867 Jonathan Harrison, w stanie Illinois, wyraził ubolewanie, że ateizm będzie się rozwijał. Ruch ateistyczny już wtedy nabierał rozpędu, będąc zwieńczeniem dwóch wieków walki pomiędzy „tymi, którzy walczyli o zachowanie wiary poprzez osadzenie jej w

zrozumiałym kontekście, a tymi, którzy zaprzeczali temu, iż Bóg do tego kontekstu pasował”. James C. Turner, „The Intellectual Crisis of Belief”, w *Critical Issues in American Religious History*, red. Mathisen, str. 414.

⁶ Charles H. Lippy, *Introducing American Religion* (New York, NY: Routledge, 2009), str. 85-90.

⁷ Knight stwierdza: „Mimo, iż dziewiętnastowieczne ruchy reformy zdrowia poczyniły pewne osiągnięcia, czas po wojnie domowej to nadal okres sanitarnej, medycznej i żywieniowej ignorancji. Następne sześć dekad przyniesie jednak niespotykany postęp na polu nauk zdrowia”. Knight, *Ellen White's World*, str. 109.

⁸ „Sectional Crisis of Reconstruction” w *Documentary History of Religion in America*, red. Edwin S. Gaustad i Mark A. Noll (Grand Rapids, Michigan: Eerdmans, 2003), str. 519.

⁹ „The Emancipation Declaration”, General Records of the United States: National Archives & Records Administration, Washington. Pobrane z http://www.archives.gov/exhibits/featured_documents/emancipation_proclamation/ (25 lutego 2015).

¹⁰ Tamże

¹¹ John Skrzypaszek „Sedno poselstwa zdrowia adwentystów dnia siódmego”, *Ministry International Journal for Pastors*, 86:12 (grudzień 2014), str.6-8.

¹² Tamże, str.6

¹³ Ellen G. White, Ms 1, 6 czerwca 1863 (Ellen G. White/Centrum Badań przy Avondale College).

¹⁴ Interesujące jest, jak zauważył Hardinge, „adwentyści dnia siódmego przed rokiem 1863 raczej powolnie przyjmowali te reformy (zdrowia)”. Fred Hardinge, „Core Health of the SDA Church” w *Health 2000 and Beyond*, red. Stoy Proctor, Eugene Durand i Gary Swanson (Warburton, Victoria: wydawnictwo Signs, 1994) – materiały z konferencji na temat teologii adwentystycznej, filozofii, i praktyk zdrowotnych oraz leczenia, jaka odbyła się w Maryland, 18-24 czerwca 1993, str. 103. Jeżeli chodzi o praktyki żywieniowe, społeczność adwentystów dnia siódmego odzwierciedlała styl życia szerszego społeczeństwa. Zob. Ronald L. Numbers, *Prophetess of Health: A Study of Ellen White* – drugie wydanie. (Grand Rapids, Michigan: Eerdmans, 1992), str. 95, 137.

¹⁵ Już w roku 1857 Ellen White zaczęła pisać o zagadnieniach związanych z duchowym dobrobytem wierzących.

¹⁶ Schwarz, *John Harvey Kellogg*, str. 27. Zob. Także Patricia S. Jones, „A Christian Paradigm of Personal Wholeness” w *Health 2000 and Beyond*, red. Proctor, Durand and Swanson, str. 79-88; Fred Hardinge „Core Health Teachings of the SDA Church” w *Health 2000 and Beyond*, red. Proctor, Durand i Swanson, str. 103-112.

¹⁷ Skrzypaszek, „Sedno poselstwa zdrowia adwentystów dnia siódmego”, str.8 Reid słusznie zauważa, że „zbyt wielki nacisk położono na unikatowość jej [Ellen White] poselstwa, a za mały na utożsamianie się ze zdrowym stylem życia, jako przejawem duchowości”. George W. Reid, „Out of Darkenss, Light: Roots of Adventist Health Reform” w *Health 2000 and Beyond*, red. Proctor, Durand and Swanson, str. 91.

¹⁸ Reid, tamże.

¹⁹ Schwarz, *John Harvey Kellogg*, str. 27.

²⁰ Land, *The World of Ellen White*, str.150.

²¹ Tamże. Inne systemy medyczne promowane w tamtych czasach to między innymi terapia ciepłem Samuela Thomsona. Zob. John Blake „Health Reform” w *The Rise of Adventism: Religion and*

Society in Mid-nineteenth Century America, red. Edwin S. Gaustad (New York, USA: Harper and Row, 1974), str. 33,34.

²² Numbers, *Prophetess of Health*, drugie wydanie, str. 110.

²³ Reid, „Out of Darkness”, *Light: Roots of Adventist Health Reform*, str. 90.

²⁴ Lippy, *Introducing American Religion*, str. 87.

²⁵ Reid, „Out of Darkness”, str. 90.

²⁶ Schwarz, *John Harvey Kellogg*, str. 20.

²⁷ Tamże str. 21.

²⁸ Tamże str. 27, zob. także Numbers, *Prophetess of Health*, drugie wydanie, str. 124-126.

²⁹ Schwarz opisuje zamiłowanie do eksperymentów Kellogga w następującym fragmencie: „John zdecydował, że będzie wegetarianinem. Wcześniej zdecydował, że zawsze będzie niewielkiej postury, więc pomyślał, że nowa dieta mu nie zaszkodzi, a może nawet okazać się pomocna. Spał na podłodze, używając gazet zamiast materaca przez całe lato, aby pozbyć się tendencji do garbienia pleców”. Schwarz, *John Harvey Kellogg*, str. 28.

³⁰ Tamże, str. 32. Zob. także Floyd Greenleaf i Jerry Moon „Builder” w *Ellen Harmon White: American Prophet*, red. Terrie Dopp Ammodt, Gary Land i Ronald Numbers (New York, NY: Oxford University Press, 2014), str. 132. Greenleaf i Moon odnoszą się do postępowego, wizjonerskiego myślenia Jamesa White’a.

³¹ Schwarz, *John Harvey Kellogg*, str. 31. Szkoła Tralla specjalizowała się w “lecniczej mocy zewnętrznego i wiecznego zastosowania wody, prostej diety, właściwych ćwiczeń i świeżej wody”, oraz „nie pokładała wielkiego zaufania w lekach”.

³² Numbers, *Prophetess of Health*, drugie wydanie, str. 95.

³³ Herbert E. Douglass, *Messenger of the Lord: The Prophetic Ministry of Ellen White* (Nampa, ID: Pacific Press, 1998), str. 279. Zob. również Numbers, *Prophetess of Health*, drugie wydanie, str. 95-96, gdzie opisane są powszechne warunki życiowe w dziewiętnastym wieku – Ameryka jako “chory i brudny kraj”.

³⁴ „Medycyna w Wiktorii w latach 60tych XIX wieku”. Pobrane z <http://web.uvic.ca/vv/student/medicine/medicine19c.htm> (4 marca, 2015): „Wielu praktykujących medyków nadal stosowało (w pewnej formie) starożytną teorię humoralną, wymyśloną przez rzymskiego medyka Galena (131-199 n.e.). Zgodnie z tą teorią, ciało ludzkie wypełniają cztery płyny – krew, żółć, śluz (flegma) i czarna żółć. Ilość każdego z tych płynów decydowała o zdrowiu i temperamencie (osoba, która miała więcej krwi, była sangwinikiem; ta z większą ilością flegmy – flegmatykiem; z większą ilością czarnej żółci – melancholikiem, a jeżeli przeważała żółć, to cholerykiem). Zbyt duża, lub zbyt mała ilość któregoś z płynów, uważana była za przyczynę choroby, którą można było uleczyć przywracając równowagę. Wiele lekarstw i praktyk dziewiętnastowiecznych miało na celu przywrócenie tej równowagi.

³⁵ Numbers, *Prophetess of Health*, str. 113.

³⁶ John H. Gohde, „How natural Healing Developed in America”. Pobrane z <http://naturalhealthperspective.com/tutorials/healing-in-america.htm> (26 lutego 2015).

³⁷ Brian C. Wilson, *Dr. John Harvey Kellogg and the Religion of Biologic Living*, str. 44.

³⁸ Bert Hansen „Medical Advances in Nineteenth Century America”. Pobrane z <http://www.gilderlehrman.org/history-by-era/first-age-reform/essays/medical-advances-nineteenth-century-america> (3 marca 2015).

³⁹ Tamże, str. 35.

⁴⁰ Wilson, *Dr John Harvey Kellogg and the Religion of Biologic Living*, str. 44.

⁴¹ W kwestii podobieństwa poglądów Ellen White i wczesnych reformatorów zdrowia, zobacz John M. Loughborough, *Rise and Progress of the Seventh-day Adventists* (Battle Creek, MI: General Conference Association, 1892), str. 274-275.

⁴² Kellogg bronił swojej postawy odnośnie wegetarianizmu używając zarówno medycznych, jak i biblijnych argumentów – zob. Schwarz, *John Harvey Kellogg*, str. 41.

⁴³ John Harvey Kellogg, lek. med., *Harmony of Science and the Bible on the Nature of Soul and the Doctrine of Resurrection* (Battle Creek, MI: Review and Herald, 1879), str. 29.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Tamże, str. 27,28.

⁴⁶ Wilson, *Dr. John Harvey Kellogg and the Religion of Biologic Living*, str. 49.

⁴⁷ John Harey Kellogg, „The Simple Life in a Nutshell (Biologic Living)”. Pobrane z <http://lifestylelaboratory.com/articles/simple-life-nutshell.htm> (2 marca 2015).

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Micolm Bull i Keith Lockhardt, *Seeking a Sanctuary: Seventh-day Adventism and the American Dream* (Bloomington, IN: Indiana University Press, 2007), str. 303. Podstawowe założenia życia biologicznego Kellogga to: a) posłuszeństwo zasadom życia i zdrowia jest moralnym obowiązkiem. b) Zdrowie umysłowe, moralne i fizyczne można utrzymać jedynie poprzez przestrzeganie umysłowych, moralnych i fizycznych praw. c) Zdrowe ciało jest niezbędne dla zdrowego umysłu. d) zdrowie fizyczne wspomaga moralność e) moralność, z kolei, wspomaga zdrowie fizyczne. f) w leczeniu choroby, najprostszą i najszybszą metodą jest zastosowanie środków leczniczych. G) natura jest najskuteczniejszym lekarzem. Wilson, *Dr. John Harvey Kellogg and the Religion of Biologic Living*, str. 44.

⁵⁰ Tamże, str. 302.

⁵¹ Wyzwanie, aby kościół w sposób znaczący odnosił się do kultury zdrowotnej tamtych czasów, odzwierciedla podobne, choć zakrojone na szerszą skalę problemy, z jakimi mierzono się w każdym kolejnym wieku chrześcijaństwa. Zob. H. Richard Niebuhr, *Christ and Culture* (New York, USA, Harper and Row, 1951).

⁵² Ellen G. White, *Śladami wielkiego Lekarza* (Mountain View, CA: Pacific ress, 1905), str. 25.

⁵³ Krótkie rozważanie napięcia pomiędzy administracją kościoła, a Kelloggiem, oraz teologiczne kontrowersje ze względu na jego odejście w panteizm, zob. Richard R. Schwarz i Floyd Greenleaf, *Light Bearers: A History of the Seventh-day Adventist Church* (Nampa, Idaho: Pacific Press Publishing Association, 1995), str. 264-272; Gilbert M. Valentine, *The Shaping of Adventism* (Berrien Springs, Michigan: Andrews University Press, 1992), rozdz. 11.

⁵⁴ Wilson, *Dr John Harvey Kellogg and the Religion of Biologic Living*, str. 55.

⁵⁵ George I. Butler do Kellogga, 7 marca 1906 (John Harvey Kellogg Manuscript Colletion 13, Box 3, File 8, Ellen G. White/Seventh-day Adventist Research Centre w Avondale College). Także, Wilson, *Dr. John Harvey Kellogg and the Religion of Biologic Living*, str. 57.

⁵⁶ Schwarz, *John Harvey Kellogg*, str. 56

⁵⁷ Wilson, *Dr John Harvey Kellogg and the Religion of Biologic Living*, str. 55

⁵⁸ Tamże, str. 231.

⁵⁹ Bull and Lockhardt, *Seeking a Sanctuary: Seventh-day Adventism and the American Dream*, str. 303.

⁶⁰ Ellen G. White, Lt 3, 1899 (Ellen G. White / Seventh-day Adventist Research Centre w Avondale College).